

Interfederaal Gelijkekansencentrum
Centre interfédéral pour l'égalité des chances
Interföderales Zentrum für Chancengleichheit

Aanbeveling (nr. 420) van 25/06/2026

Erkennen van *gebrek aan toegankelijkheid als specifieke vorm van discriminatie* in de antidiscriminatiewetgeving

Onder "toegankelijkheid" worden de passende maatregelen verstaan om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te waarborgen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, tot informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatiesystemen en -technologieën, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor of verleend worden aan het publiek, zowel in stedelijke als in landelijke gebieden (Art. 9 van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap).

Samenvatting

Toegankelijkheid vormt een essentiële voorwaarde voor daadwerkelijke gelijkheid en voor de effectieve uitoefening van de grondrechten van personen met een handicap. Toch blijven in België talrijke situaties van ontoegankelijkheid bestaan: deels toegankelijke vervoersinfrastructuren, onaangepaste gebouwen, digitale tools die niet voldoen aan de toegankelijkheidsnormen, of diensten die uitsluitend digitaal bereikbaar zijn.

Hoewel er toegankelijkheidsverplichtingen bestaan, laat het juridische kader inzake non-discriminatie niet toe om een gebrek aan toegankelijkheid als discriminatie te kwalificeren. Dat beperkt de doeltreffendheid van rechtsmiddelen ter zake, zowel voor personen met een handicap als voor actoren die opkomen voor het collectieve belang, zoals Unia of organisaties die betrokken zijn bij de bevordering van toegankelijkheid. Hoewel het begrip indirecte discriminatie toelaat bepaalde vormen van collectieve uitsluiting te vatten, beperkt de rechtvaardigingstoets ervan de draagwijdte ervan sterk op het vlak van handicap. De rechtbanken benaderen situaties van ontoegankelijkheid dan ook voornamelijk vanuit de individuele invalshoek van de weigering van redelijke aanpassingen: een op het individu gerichte benadering, beperkt en onderworpen aan de clausule van onevenredige belasting.

Op basis van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap (hierna: CRPD) en van artikel 22ter van de Grondwet is Unia van oordeel dat een gebrek aan toegankelijkheid constitutief kan zijn van discriminatie en beveelt het de overheden dan ook aan hun antidiscriminatiewetgeving aan te passen teneinde daarin **gebrek aan toegankelijkheid uitdrukkelijk te erkennen als een specifieke vorm van discriminatie**.

Die erkenning houdt geen onmiddellijke conformering in van de volledige bestaande gebouwde en digitale omgeving en van alle bestaande diensten. Zij beoogt het sanctioneren van het ontbreken van voldoende, geplande en geleidelijke acties inzake toegankelijkheid. Bij de beoordeling van een gebrek aan toegankelijkheid moet met name rekening worden gehouden met de geleverde inspanningen, het bestaan

van actieplannen, de naleving van de toepasselijke normen en de tijd die is verstreken sinds hun inwerkingtreding.

Die wettelijke erkenning zou het aldus mogelijk maken ontoegankelijkheid te behandelen als een structurele tekortkoming ten aanzien van de grondrechten, en zo een uitsluitend op individuele situaties gerichte benadering te overstijgen. Zij zou bijdragen tot de versterking van het bindende karakter van de bestaande toegankelijkheidsverplichtingen en zou complementair zijn aan de beleidsinitiatieven die erop gericht zijn een juridisch kader aan te nemen om de gebouwde en digitale omgeving en de diensten geleidelijk toegankelijk te maken voor personen met een handicap.

Inhoud

1	Bestemmingen	4
2	Context	4
3	Aanbeveling	5
4	Wettelijk verankerde concepten: recht op inclusie en redelijke aanpassingen en verbod op indirecte discriminatie	6
4.1	<i>Inclusie</i>	6
4.2	<i>Redelijke aanpassingen</i>	7
4.3	<i>Indirecte discriminatie</i>	8
5	Het juridische verband tussen toegankelijkheid en discriminatie	8
5.1	<i>Toegankelijkheid: een essentiële voorwaarde voor gelijkheid</i>	8
5.2	<i>De verplichting tot redelijke aanpassingen versus de verplichting inzake toegankelijkheid</i>	9
5.3	<i>Gebrek aan toegankelijkheid als discriminatiefactor</i>	11
5.4	<i>Het ontbreken van een doeltreffend rechtsmiddel binnen het huidige rechtskader</i>	12
6	Het gebrek aan toegankelijkheid definiëren als specifieke vorm van discriminatie	14
7	Contacten Unia	15
8	Bijlagen	16
8.1	<i>Juridisch kader</i>	16
8.1.1	Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap (CRPD)	16
8.1.2	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	17
8.1.3	European Accessibility Act	18
8.1.4	Belgische Grondwet (10, 11 en 22ter)	18
8.1.5	Antidiscriminatiewetgeving: federale wet van 10 mei 2007 en antidiscriminatie decreten en - ordonnanties van elke deelentiteit	19
8.1.6	Gewestelijke stedenbouwkundige verordeningen	19
8.2	<i>Europese praktijken</i>	19
8.2.1	Bulgarije	19
8.2.2	Oostenrijk	20
8.2.3	Noorwegen	20
8.2.4	Nederland	21
8.2.5	Zweden	21
8.3	<i>Relevante rechtspraak</i>	22
8.3.1	VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap	22
8.3.1.1	Nyusti en Takacs t. Hongarije, 21 juni 2013 (CRPD/C/9/D/1/2010)	22
8.3.1.2	X. t. Argentinië, 17 juni 2014 (CPRD/C/11/D/8/2012)	22
8.3.1.3	F. t. Oostenrijk, 21 september 2015 (CRPD/C/14/D/21/2014)	22
8.3.2	Europees Hof voor de Rechten van de Mens	23
8.3.2.1	Arnar Helgi Lárusson t. IJsland, 31 mei 2022 (nr. 23077/19)	23
8.3.3	Nationale rechtspraak	24

8.3.3.1	Grondwettelijk Hof, 25 september 2025	24
8.3.3.2	Arbitragehof (thans Grondwettelijk Hof), 16 juni 2004	25
8.3.3.3	Hof van beroep Antwerpen, 15 december 2025.....	25
8.3.3.4	Hof van beroep Brussel (Nederlandstalig), 31 maart 2025	25
8.3.3.5	Franstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel, 28 februari 2025	26
8.3.3.6	Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Doornik, 25 februari 2025	26
8.3.3.7	Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Charleroi, 7 februari 2025	26
8.3.3.8	Rechtbank van eerste aanleg Brussel (Franstalig), 27 januari 2025	27

1 Bestemmingen

- De heer Rob BEENDERS, federaal minister van Personen met een handicap en Gelijke Kansen.
- De heer Yves COPPIETERS, minister van de Regering van de Federatie Wallonië-Brussel en van het Waalse Gewest, bevoegd voor gelijke kansen en handicap.
- De heer Ahmed LAAOUEJ, Brussels minister van Gelijke Kansen
- Mevrouw Lydia KLINKENBERG, minister van de Duitstalige Gemeenschap bevoegd voor Gelijke Kansen en Personen met een handicap.
- Platform van adviesraden handicap (ter informatie)
- Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens (ter informatie)
- Vlaams Mensenrechteninstituut (ter informatie)

2 Context

In België hebben de moeilijkheden inzake toegankelijkheid geen betrekking op geïsoleerde of occasionele situaties, maar vormen zij een structureel probleem. Het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap (hierna: het VN-Comité), belast met het toezicht op de uitvoering van het CRPD, heeft herhaaldelijk zijn bezorgdheid geuit over de aanhoudende toegankelijkheidsbelemmeringen en het gebrek aan concrete vooruitgang.

In de praktijk valt niet zelden vast te stellen dat infrastructuren of diensten, waarvan sommige nochtans recent zijn, geen rekening houden met de toegankelijkheidsbehoeften van personen met een handicap, terwijl de aanpassing van de bestaande omgeving - gebouwd of digitaal - te traag vordert¹. Daardoor kunnen talrijke personen met een handicap hun grondrechten niet ten volle uitoefenen.

Hoewel er vooruitgang kan worden vastgesteld, blijft die ontoereikend. Die situatie wordt verklaard door een gebrek aan middelen, een gebrekkige coördinatie tussen de vele betrokken actoren en vooral door een tekortschietend juridisch kader. De toegankelijkheidsnormen worden onvoldoende nageleefd², weinig gecontroleerd en zeer zelden gesanctioneerd³, zodat toegankelijkheid al te vaak afhangt van de goede wil van de overheden of operatoren, veeleer dan van een duidelijk en solide juridisch kader.

In haar dossierpraktijk stelt Unia eveneens vast dat het, ondanks de ratificatie van het CRPD door België, moeilijk blijft om voor de rechtbanken erkend te krijgen dat een ontoegankelijke plaats, een

---

¹ De vooruitgang van België inzake toegankelijkheid is moeilijk te meten wegens het gebrek aan betrouwbare en regelmatige gegevens. De meldingen die Unia ontvangt, alsook de resultaten van zijn in 2020 uitgevoerde bevraging over de naleving van de rechten van personen met een handicap, tonen evenwel aan dat er nog vele moeilijkheden blijven bestaan. De weinige beschikbare gegevens bevestigen die vaststellingen: begin 2026 waren slechts 132 van de 555 NMBS-stations volledig toegankelijk; 30 % van de haltes van de MIVB was in 2022 gecertificeerd als toegankelijk; en een in 2025 uitgevoerde studie van CAWaB heeft aangetoond dat autonoom instappen op het TEC-net in bijna één geval op twee mislukte (47,8 %). Wat digitale toegankelijkheid betreft, voldeed tussen 2022 en 2024 72 % van de geaudite publieke websites niet aan de toepasselijke vereisten, terwijl geen enkele website volledig conform was.

² Zie met name: INTER (2020), "Evaluatieonderzoek Vlaamse Toegankelijkheidsverordening", online beschikbaar op: https://inter.vlaanderen/sites/default/files/Evaluatieonderzoek_Vlaamse_Toegankelijkheidsverordening_Eindrapport.pdf

³ Collectif Accessibilité Wallonie Bruxelles (CAWaB) (2024), « Mémoire 2024 », p.12. Online beschikbaar: <https://cawab.be/wp-content/uploads/2024/08/memorandum2024-8cd.pdf>

ontoegankelijk openbaar vervoer of een ontoegankelijke dienst één of meer discriminatiesituaties doet ontstaan. Die moeilijkheid wordt verklaard door een versnipperd en onvoldoende dwingend regelgevend kader, maar ook door het feit dat de Belgische antidiscriminatiewetgeving een gebrek aan toegankelijkheid niet beschouwt als een volwaardige vorm van discriminatie.

Wanneer een persoon aldus wordt geconfronteerd met een onneembare drempel, het ontbreken van een lift of een onbereikbare dienst, analyseren de rechtbanken de situatie doorgaans vanuit de invalshoek van de weigering van een redelijke aanpassing. Die benadering, die gericht is op de individuele situatie van de persoon en op de contextuele elementen eromheen, en die een vraag om aanpassing veronderstelt, maakt het niet mogelijk de structurele dimensies van ontoegankelijkheid volledig te vatten en deze dus te erkennen als een aantasting van de rechten van personen met een handicap.

In die context, terwijl de verschillende federale en deelstatelijke entiteiten momenteel hun antidiscriminatiewetgeving herzien en hun werkzaamheden inzake toegankelijkheid voortzetten in het kader van de IMC Handicap, formuleert Unia, op vraag van het kabinet van minister Rob Beenders, de aanbeveling om een duidelijk en expliciet verband tot stand te brengen tussen ontoegankelijkheid en discriminatie. Een dergelijke verankering is essentieel om de doeltreffendheid van het recht op toegankelijkheid voor personen met een handicap te versterken, discriminatie te bestrijden en effectieve rechtsmiddelen te waarborgen bij tekortkomingen ter zake⁴.

3 Aanbeveling

Teneinde de doeltreffendheid van het recht op toegankelijkheid voor personen met een handicap te waarborgen, beveelt Unia de federale Staat, het Waalse Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Federatie Wallonië-Brussel en de Duitstalige Gemeenschap aan hun respectieve antidiscriminatiewetgeving aan te passen teneinde daarin een gebrek aan toegankelijkheid uitdrukkelijk op te nemen als specifieke vorm van discriminatie.

Aangezien toegankelijkheid zowel een anticiperende verplichting als een recht op geleidelijke verwezenlijking vormt, kan niet elke situatie van ontoegankelijkheid als zodanig automatisch als discriminatie worden gekwalificeerd. Van discriminatie zou slechts sprake zijn wanneer het ontbreken of de ontoereikendheid van maatregelen ter verbetering van de toegankelijkheid een tekortkoming aan het licht brengt in de verplichting om zorgvuldig en doeltreffend te handelen, bij afwezigheid van objectieve en redelijke rechtvaardiging.

Daaruit volgt dat de beoordeling van het discriminerende karakter van een situatie van ontoegankelijkheid noodzakelijkerwijs de uitvoering vergt van een evenredigheidstoets, aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of het uitblijven van handelen of het ontoereikende handelen gelet op de omstandigheden van de zaak op rechtmatige wijze kan worden gerechtvaardigd.

Het is dan ook belangrijk dat de wetgever de criteria preciseert voor deze evenredigheidsanalyse, zoals bijvoorbeeld:

- de naleving van de toepasselijke toegankelijkheidsnormen;

---

⁴ Opgemerkt zij dat het Vlaamse Gelijkheidsdecreet reeds bepalingen inzake toegankelijkheid bevat, met name artikel 6, § 2, 4° en 5°, dat de bevordering van de integrale toegankelijkheid van publiek toegankelijke infrastructuren en informatie, alsook van digitale inclusie, opneemt onder de prioriteiten van het Vlaamse gelijkheidsbeleid.

- het bestaan van toegankelijkheids- of conformeringsplannen met precieze termijnen;
- de concrete en geleidelijke inspanningen die zijn geleverd om de status quo te vermijden;
- de termijn die sinds de inwerkingtreding van de normen is verstreken;
- de beschikbare middelen en de relevante beperkingen.

Gebrek aan toegankelijkheid zou worden geïntegreerd in de algemene regeling van het non-discriminatierecht, met name op het vlak van objectieve of subjectieve geschillen.

4 Wettelijk verankerde concepten: recht op inclusie en redelijke aanpassingen en verbod op indirecte discriminatie

4.1 Inclusie

België heeft het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap (CRPD) op 2 juli 2009 geratificeerd. Naar aanleiding van die ratificatie werd in 2021 het artikel 22ter in de Grondwet ingevoerd, waarin wordt erkend: *“Iedere persoon met een handicap heeft recht op volledige inclusie in de samenleving, met inbegrip van het recht op redelijke aanpassingen”*.

Elke term in die bepaling werd zorgvuldig gekozen. Het gebruik van het begrip “inclusie” in plaats van “integratie” drukt de idee uit dat de aanpassing in de eerste plaats een zaak is van de samenleving en van de omgeving, teneinde een volledige en effectieve participatie van de betrokken personen mogelijk te maken. Evenzo legt de uitdrukking “personen met een handicap” de nadruk op de omgevingsdimensie en op de drempels die tot uitsluiting kunnen leiden⁵.

Het tweede lid van artikel 22ter bepaalt dat *“De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht”* en draagt de wetgever aldus op om op te treden om de bescherming van het recht op volledige inclusie te waarborgen⁶.

Door deze bepaling in de interne rechtsorde op te nemen, heeft België zijn steun bevestigd aan de fundamentele beginselen van het CRPD, met name de eerbied voor de inherente waardigheid en de individuele autonomie, non-discriminatie, inclusie, gelijke kansen en toegankelijkheid.

Ten slotte kunnen we uit de parlementaire werkzaamheden met betrekking tot artikel 22ter van de Grondwet afleiden dat *“het recht op inclusie onmiskenbaar ook toegankelijkheid omvat”*⁷. Die interpretatie wordt bevestigd door het Grondwettelijk Hof dat in arrest nr. 126/2025 van 25 september 2025⁸ (zie rubriek “Rechtspraak”) artikel 22ter van de Grondwet leest in samenhang met artikel 9 van het Verdrag

⁵ [Art. 22ter - Annotation | SenLex - Senate](#)

⁶ Isabelle Hachez (2021), *La consécration constitutionnelle du droit à l'inclusion des personnes en situation de handicap (art. 22ter) : de la duplication du cadre juridique au dessin de politiques publiques*, in Journal des Tribunaux, p.11 en 15, <http://hdl.handle.net/2078.3/253165>, geciteerd in Germain Haumont en Carole Van Basselaere (2024), « *Actualités en matière de discrimination fondée sur le handicap* », in Stéphanie Wattier (red.), *Actualités en matière d'égalité et de non-discrimination : questions choisies*, Anthemis, Luik.

⁷ Zie met name: Isabelle Hachez (2022), « *La consécration constitutionnelle du droit à l'inclusion des personnes en situation de handicap (article 22ter) : De la duplication du cadre juridique au dessin de politiques publiques* », p.23. Geciteerd in cité dans Germain Haumont en Carole Van Basselaere (2024), « *Actualités en matière de discrimination fondée sur le handicap* », in Stéphanie Wattier (red.), *Actualités en matière d'égalité et de non-discrimination : questions choisies*, Anthemis, Luik.

⁸ zie GwH, arrest nr. 126/2025 van 25 september 2025, in het bijzonder B.20.3 en B.21.

inzake de rechten van personen met een handicap en oordeelt dat de toegankelijkheidsgaranties onlosmakelijk verbonden zijn met het recht op inclusie.

Toegankelijkheid is dus een intrinsieke component van inclusie, in die zin dat zij de effectieve toegang van personen met een handicap tot diensten en tot maatschappelijke participatie bepaalt.

4.2 Redelijke aanpassingen

Het recht op redelijke aanpassingen voor personen met een handicap berust op een internationaal, Europees en nationaal juridisch kader.

Op internationaal niveau definieert artikel 2 van het CRPD redelijke aanpassingen als *“noodzakelijke en passende wijzigingen, en aanpassingen die geen disproportionele of onevenredige, of onnodige last opleggen, indien zij in een specifiek geval nodig zijn om te waarborgen dat personen met een handicap alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid met anderen kunnen genieten of uitoefenen”*, en legt artikel 5 §3 de Staten op die aanpassingen te voorzien.

Op Europees niveau bepaalt Richtlijn 2000/78/EG tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep aldus in artikel 5: *“Teneinde te waarborgen dat het beginsel van gelijke behandeling met betrekking tot personen met een handicap nageleefd wordt, wordt voorzien in redelijke aanpassingen. Dit houdt in dat de werkgever, naargelang de behoefte, in een concrete situatie passende maatregelen neemt om een persoon met een handicap in staat te stellen toegang tot arbeid te hebben, in arbeid te participeren of daarin vooruit te komen dan wel om een opleiding te genieten, tenzij deze maatregelen voor de werkgever een onevenredige belasting vormen. Wanneer die belasting in voldoende mate wordt gecompenseerd door bestaande maatregelen in het kader van het door de lidstaten gevoerde beleid inzake personen met een handicap, mag zij niet als onevenredig worden beschouwd”*.

Op nationaal niveau werd de richtlijn in Belgisch recht omgezet door middel van verschillende wettelijke normen op federaal, gewestelijk en gemeenschapsniveau, die dus allemaal dit recht op redelijke aanpassingen verankeren. België heeft bovendien de draagwijdte van die verplichting uitgebreid tot buiten het loutere domein van werkgelegenheid, met name tot goederen en diensten, sociale bescherming, onderwijs en andere domeinen die onder de antidiscriminatiewetgeving vallen.

De antidiscriminatiewetgeving beschouwt een weigering van redelijke aanpassingen uitdrukkelijk als een vorm van discriminatie⁹, tenzij concreet kan worden aangetoond om welke redenen die vraag om aanpassing een onevenredige belasting legt op de persoon die ze moet uitvoeren¹⁰. Een protocol opgesteld tussen de verschillende bestuursniveaus¹¹ bevat een lijst met bepalende indicatoren om het redelijke karakter van de gevraagde aanpassingen te beoordelen. Dat protocol benadrukt de noodzaak van een feitelijke beoordeling die geval per geval moet gebeuren.

---

⁹ Zie bijvoorbeeld: Art. 14 van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, *B.S.*, 30 mei 2007.

¹⁰ Art. 4, 12°, *ibid.*.

¹¹ Protocol tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Waals Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie ten gunste van de personen met een handicap Protocol betreffende het begrip redelijke aanpassingen in België krachtens de wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. Online beschikbaar : [Belgisch Staatsblad](#).

Tot slot is het recht op redelijke aanpassingen sinds maart 2021 ook opgenomen in artikel 22ter van de Grondwet.

4.3 Indirecte discriminatie

Indirecte discriminatie vormt een essentieel mechanisme van het non-discriminatierecht, in die zin dat zij een inhoudelijke gelijkheid helpt waarborgen en het mogelijk maakt een strikt individuele en formele opvatting van gelijkheid te overstijgen. Zij beoogt immers situaties te vatten waarin een regel, criterium of praktijk, hoewel ogenschijnlijk neutraal geformuleerd, in werkelijkheid nadelige gevolgen heeft voor bepaalde personen op grond van een beschermd criterium. *“Via deze benadering tracht men de werkelijke gevolgen op te sporen die worden veroorzaakt door een ogenschijnlijk neutraal gedrag, dat in werkelijkheid, al dan niet opzettelijk, een verschil in behandeling verbergt dat in dit geval gebaseerd is op handicap”*¹².

Een indirect onderscheid zal niet als discriminatie worden aangemerkt indien het objectief en redelijk kan worden gerechtvaardigd. Overeenkomstig het Belgische en Europese non-discriminatierecht moet dan worden aangetoond dat de betrokken maatregel een legitiem doel nastreeft en dat de middelen die worden ingezet om dat doel te bereiken passend en noodzakelijk zijn. Die toetsing houdt een evenredigheidsonderzoek in, waarbij moet worden nagegaan of de maatregel geschikt is om het nagestreefde doel te bereiken en niet verder gaat dan wat nodig is om dat doel te verwezenlijken.

5 Het juridische verband tussen toegankelijkheid en discriminatie

5.1 Toegankelijkheid: een essentiële voorwaarde voor gelijkheid

Toegankelijkheid is een essentiële voorafgaande voorwaarde voor de daadwerkelijke uitoefening van alle grondrechten van personen met een handicap. Daarom is toegankelijkheid een fundamenteel beginsel van het CRPD (art. 3).

Het ontbreken van toegankelijkheid of een gebrek daaraan creëert immers structurele belemmeringen die de volledige en effectieve participatie van personen met een handicap aan het sociale, economische, culturele en politieke leven verhinderen. Die belemmeringen leiden *de facto* tot een ontzegging van rechten, met name op het vlak van onderwijs, werk, gezondheid, mobiliteit, justitie en burgerparticipatie.

Toegankelijkheid is dan ook een onmisbare hefboom van non-discriminatie: zonder toegankelijkheid blijft formele gelijkheid theoretisch en kan zij niet worden omgezet in werkelijke gelijkheid.

In de *General comment* nr. 6 over gelijkheid en non-discriminatie (art. 5 CRPD) vermeldt het VN-Comité dit duidelijk:

“§40. Toegankelijkheid is een voorwaarde en een middel om de facto gelijkheid voor alle personen met een handicap te bereiken. Opdat personen met een handicap effectief kunnen deelnemen aan

---

¹² Ghesquière, V., Hachez, I. en Van Basselaere, C., “La discrimination fondée sur le handicap”, in J. Ringelheim en P. Wautelet (red.), *Comprendre et pratiquer le droit de la lutte contre les discriminations*, CUP, vol. 184, Brussel, Anthémis, 2018. Eigen vertaling. Online beschikbaar: https://www.unia.be/files/Comprendre_et_pratiquer_le_droit_de_la_lutte_contre_les_discriminations_2018.pdf

*de maatschappij, moeten de Staten die partij zijn, de toegankelijkheid van de bebouwde omgeving, het openbaar vervoer, alsmede informatie- en communicatiediensten aanpakken, die voor alle personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen beschikbaar en bruikbaar moeten zijn (...)*¹³. (eigen onderlijning)

Het VN-Comité geeft in de *General comment* nr. 2 over toegankelijkheid (art. 9 CRPD) ook aan:

*“§ 23. Aangezien toegankelijkheid een eerste vereiste is voor personen met een handicap om zelfstandig te leven, zoals bepaald in artikel 19 van het Verdrag, en om volledig en op voet van gelijkheid deel te nemen aan de samenleving, moet ontzegging van de toegang tot de fysieke omgeving, vervoer, informatie- en communicatietechnologieën en voor het publiek toegankelijke faciliteiten en diensten worden gezien in de context van discriminatie. “Alle passende maatregelen nemen, met inbegrip van wetgeving, om bestaande wetten, voorschriften, gebruiken en praktijken die discriminatie van personen met een handicap inhouden, te wijzigen of af te schaffen (art. 4, par.1, (b)) vormt de belangrijkste algemene verplichting voor alle Staten die partij zijn. De Staten die partij zijn, moeten alle discriminatie op grond van handicap verbieden en alle personen met een handicap gelijke en effectieve wettelijke bescherming garanderen tegen discriminatie op alle gronden” (art. 5, par. 2)”*¹⁴. (eigen onderlijning)

5.2 De verplichting tot redelijke aanpassingen versus de verplichting inzake toegankelijkheid

In de *General comment* nr. 2 over artikel 9 van het CRPD maakt het VN-Comité een zeer duidelijk onderscheid tussen de verplichting inzake toegankelijkheid en de verplichting tot redelijke aanpassingen:

“§25. Toegankelijkheid heeft betrekking op groepen, terwijl redelijke aanpassingen betrekking hebben op individuen. Dit betekent dat de verplichting om voor toegankelijkheid te zorgen een ex ante-plicht is. De Staten die partij zijn, zijn derhalve verplicht te zorgen voor toegankelijkheid voordat zij een individueel verzoek om toegang tot of gebruik van een plaats of dienst ontvangen. De Staten die partij zijn, moeten toegankelijkheidsnormen vaststellen, die moeten worden vastgesteld in overleg met gehandicaptenorganisaties, en ze moeten worden gespecificeerd voor dienstverleners, bouwers en andere belanghebbenden. Toegankelijkheidsnormen moeten breed en gestandaardiseerd zijn. In het geval van personen met zeldzame handicaps waarmee geen rekening is gehouden toen de toegankelijkheidsnormen werden ontwikkeld of die geen gebruik maken van de modaliteiten, methoden of middelen die worden aangeboden om toegankelijkheid te bereiken (die bijvoorbeeld geen braille lezen), kan zelfs de toepassing van de

¹³ VN-Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap (2018), “Algemene commentaar nr. 6 over gelijkheid en non-discriminatie”, § 40. Online beschikbaar:

https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/internationaal-actief/uncrpd/uncrpd_-_general_comment_nr._6_nl.pdf

https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/internationaal-actief/uncrpd/uncrpd_-_general_comment_nr._6_nl.pdf

¹⁴ VN-Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap (2014), “Algemene commentaar nr. 2 over toegankelijkheid”. Online beschikbaar:

https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/internationaal-actief/uncrpd/uncrpd_-_general_comment_nr._2_nl.pdf

toegankelijkheidsnormen onvoldoende zijn om hun toegang te garanderen. In dergelijke gevallen kunnen redelijke aanpassingen van toepassing zijn. Overeenkomstig het Verdrag mogen de Staten die partij zijn, bezuinigingsmaatregelen niet gebruiken als excuus om niet te zorgen voor geleidelijke toegankelijkheid voor personen met een handicap. De verplichting om toegankelijkheid tot stand te brengen is onvoorwaardelijk, d.w.z. de entiteit die verplicht is toegankelijkheid tot stand te brengen, kan het verzuim om dat te doen niet rechtvaardigen door te verwijzen naar de last die het bieden van toegang aan personen met een handicap met zich meebrengt. De verplichting tot redelijke aanpassing bestaat daarentegen alleen als de uitvoering ervan voor de entiteit geen buitensporige last vormt.

§26. De verplichting om in redelijke aanpassingen te voorzien is een ex nunc-plicht, hetgeen betekent dat zij afdwingbaar is vanaf het moment dat een persoon met een beperking deze aanpassingen in een bepaalde situatie, bijvoorbeeld op de werkplek of op school, nodig heeft om in een bepaalde context op gelijke basis van zijn of haar rechten gebruik te kunnen maken. Toegankelijkheidsnormen kunnen hier een indicator zijn, maar mogen niet als normatief worden beschouwd. Redelijke aanpassingen kunnen worden gebruikt als middel om de toegankelijkheid voor een persoon met een handicap in een bepaalde situatie te waarborgen. Met redelijke aanpassingen wordt gestreefd naar individuele rechtvaardigheid in die zin dat non-discriminatie of gelijkheid wordt gewaarborgd, rekening houdend met de waardigheid, de autonomie en de keuzes van het individu. Een persoon met een zeldzame beperking kan dus om aanpassingen vragen die buiten het toepassingsgebied van een toegankelijkheidsnorm vallen" (eigen onderlijning)¹⁵.

Zoals Stefan Sottiaux en Marie Spinoy uitleggen in een advies dat aan de Senaat werd uitgebracht met het oog op de aanneming van artikel 22ter, hebben de verplichtingen inzake toegankelijkheid en redelijke aanpassingen – hoewel zij als doelstelling delen de toegang en participatie van personen met een handicap te bevorderen – een verschillende context en verschillende rechtsgevolgen. Die verplichtingen illustreren ook het onderscheid tussen een recht met onmiddellijke werking en een recht dat geleidelijk moet worden verwezenlijkt¹⁶.

Aangezien toegankelijkheid een brede en structurele vereiste is, wordt zij doorgaans beschouwd als een recht dat geleidelijk moet worden verwezenlijkt: belemmeringen moeten geleidelijk maar regelmatig worden weggenomen. Hoewel Staten zich niet kunnen onttrekken aan de verplichting inzake toegankelijkheid, vergt de concrete uitvoering ervan tijd. Daarom benadrukt het VN-Comité dat actieplannen moeten worden aangenomen met concrete doelstellingen, termijnen en sancties in geval van niet-naleving.

Redelijke aanpassingen zijn daarentegen bedoeld om tegemoet te komen aan individuele situaties waarin de bestaande omgeving de gelijke participatie van een persoon met een handicap verhindert. Het recht op redelijke aanpassingen valt onder het discriminatieverbod en heeft in die zin directe werking: het kan onmiddellijk worden ingeroepen en tegengeworpen, onder voorbehoud van de grens van de onevenredige belasting.

Deze twee verplichtingen zijn dus complementair: zij vervangen elkaar niet, maar dragen gezamenlijk bij aan de verwezenlijking van werkelijke gelijkheid voor personen met een handicap.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Zie met name: Stefan Sottiaux, Marie Spinoy (2020), "Adviesnota over de voorstellen tot herziening van de Grondwet om de rechten van personen met een handicap te waarborgen", p. 94. Online beschikbaar: [webdriver](#)

5.3 Gebrek aan toegankelijkheid als discriminatiefactor

In een artikel met als titel *“Exploring the link between (in)accessibility and disability discrimination in legislation and case law”*¹⁷, legt Lisa Waddington uit:

*“While the obligation not to discriminate on the basis of disability and the obligation to provide accessibility are two distinct duties, they are nevertheless connected. Where a building is inaccessible, for example because the only entrance is up some steps which a person who uses a wheelchair cannot climb, this can be regarded as a form of disability discrimination. This is because it results in a disadvantage that impacts directly on a person with a disability (direct discrimination) or because it is a seemingly neutral situation that is more likely to adversely affect some persons with disabilities (indirect discrimination).”*¹⁸.

Lisa Waddington onderzocht de relevante wetgeving en rechtspraak in Oostenrijk, Bulgarije, Finland en Ierland en toont aan dat een gebrek aan toegankelijkheid op verschillende manieren in aanmerking kan worden genomen bij de beoordeling of er sprake is van discriminatie op grond van handicap (zie de rubriek “Europese praktijken”). Zij stelt evenwel vast dat het wetgevende en jurisprudentiële verband tussen ontoegankelijkheid en discriminatie op grond van handicap in de landen van de Europese Unie nog weinig is uitgewerkt. Daaruit volgt dat de betrokken personen met een handicap vaak verstoken blijven van doeltreffende rechtsmiddelen of passende handhavingsmechanismen wanneer de regels toegankelijkheid slecht behandelen, of wanneer de toepasselijke regels niet worden nageleefd¹⁹.

Het VN-Comité beveelt de Staten die partij zijn in zijn *General comment* nr. 2 uitdrukkelijk aan om gebrek aan toegankelijkheid te beschouwen als verboden discriminatie op grond van handicap:

“§ 31. [...] Ten minste de volgende situaties waarin een gebrek aan toegankelijkheid een persoon met een handicap de toegang tot een voor het publiek toegankelijke dienst of voorziening heeft belet, moeten worden beschouwd als verboden handelingen van discriminatie op grond van een handicap:

- a) Wanneer de dienst of voorziening is opgericht nadat de relevante toegankelijkheidsnormen zijn ingevoerd;*
- b) Wanneer toegang tot de faciliteit of dienst (toen deze ontstond) had kunnen worden verleend door middel van redelijke aanpassingen”*

Ook uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens over ontoegankelijkheid als vorm van discriminatie zijn, naast het verzuim om redelijke aanpassingen te voorzien, nieuwe argumentatielijnen naar voren gekomen²⁰.

In het arrest *Arnar Helgi Lárusson t. IJsland* van 31 mei 2022 merkte het Hof op dat personen met een handicap, bij gebrek aan toegang tot de fysieke omgeving en andere voor het publiek toegankelijke of

¹⁷ Lisa Waddington (2025), “Exploring the link between (in)accessibility and disability discrimination in legislation and case law”. Online beschikbaar : [Equality Law Review 2024](#)

¹⁸ *Ibid.*, p. 54.

¹⁹ *Ibid.*, p. 72.

²⁰ S. GANTY, G. HAUMONT en P. CANNOOT, “European Anti-Discrimination Case Law in 2021-2022: A Tour d’horizon of Crucial Developments”, *European Journal of Human Rights*, 2023/4, p. 308, zie het punt “Inaccessibility as discrimination”.

verstrekke voorzieningen en diensten, geen gelijke kansen genieten om deel te nemen aan de samenleving waarvan zij deel uitmaken. Het oordeelde dat het betrokken probleem afbreuk kon doen aan het recht van de verzoeker op persoonlijke ontplooiing en aan zijn recht om relaties met andere mensen en de buitenwereld aan te knopen en te onderhouden, alsook aan het privéleven van de verzoeker in de zin van artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.

5.4 Het ontbreken van een doeltreffend rechtsmiddel binnen het huidige rechtskader

Ondanks de ratificatie van het CRPD en de aanneming van artikel 22ter, stelt Unia vast dat het zeer moeilijk is om voor de Belgische rechtbanken erkend te krijgen dat een gebrek aan toegankelijkheid discriminatie vormt (zie de rubriek “Rechtspraak” voor meer informatie). Die moeilijkheid houdt met name verband met het feit dat toegankelijkheid niet wordt opgevat als een autonome en structurele verplichting, maar vaker wordt onderzocht aan de hand van individuele situaties.

Zoals hierboven vermeld analyseren rechters, bij gebrek aan een uitdrukkelijke verwijzing naar toegankelijkheid in de antidiscriminatiewetgeving, potentiële discriminerende situaties vrijwel uitsluitend vanuit de invalshoek van de weigering van redelijke aanpassingen en indirecte discriminatie. Zij richten zich dan ook hoofdzakelijk op de individuele situatie van de persoon die klacht indient en op de contextuele elementen, in plaats van ontoegankelijkheid te beschouwen als een structureel probleem dat een geheel van personen treft die eenzelfde beschermd kenmerk delen. De in het geding zijnde persoon of entiteit kan dan ook gemakkelijk aanvoeren dat zij de toegankelijkheidsbelemmeringen niet kan wegnemen, omdat dit een onevenredige belasting zou vormen om tegemoet te komen aan de situatie van één enkele klager.

Een vonnis in een zaak tussen Unia en de Stad Doornik over de bouw van een nieuwe voetgangersbrug over de Schelde die ontoegankelijk is voor personen met een verminderde mobiliteit, illustreert die moeilijkheid goed. De rechtbank hanteert daarin een strikt geïndividualiseerde benadering en merkt onder meer op dat er op het niveau van het stadscentrum andere oversteekmogelijkheden bestaan en dat het gebruik van de betwiste voetgangersbrug door de eisers hypothetisch blijft. Zij besluit dat *“het zich voordoen van een redelijk gebruik van de passerelle door om het even wie in het algemeen, en door de eisers in het bijzonder, naar het virtuele neigt”*²¹.

Deze restrictieve benadering staat evenwel in contrast met sommige andere, zeldzame beslissingen waarin de rechtscolleges het aanvaarden om ontoegankelijkheid in haar structurele dimensie te benaderen. Zo kon in een zaak tegen de Vlaamse openbare vervoersmaatschappij De Lijn discriminatie wegens een gebrek aan toegankelijkheid worden erkend, maar pas nadat was aangetoond dat de toegankelijkheidsproblemen zich in de tijd herhaalden: 16 situaties over 5 jaar door verschillende verzoekers²². De opeenstapeling van klachten, geformuleerd als verzoeken om redelijke aanpassingen tegenover structurele ontoegankelijkheid, maakte het mogelijk het bestaan van discriminatie juridisch vast

---

²¹Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Doornik (2025). *Arrest van 25 februari 2025*. Eigen vertaling. Online beschikbaar: [Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Doornik, 25... | Unia](#)

²² Hof van beroep Antwerpen. (2025). *Arrest van 15 december 2025 – Zaak De Lijn*. Online beschikbaar: [Hof van beroep Antwerpen, 15 december 2025 | Unia](#)

te stellen. *In casu* was het bewijs van een patroon van ongunstige behandeling hier doorslaggevend om de structurele discriminatie wegens een gebrek aan toegankelijkheid te laten erkennen²³.

Gelet op de beperkingen van deze op redelijke aanpassing gerichte benadering, zou het begrip indirecte discriminatie theoretisch een beter aangepast analysekader kunnen bieden voor situaties van ontoegankelijkheid. Indirecte discriminatie heeft immers het bijzondere voordeel dat zij de grenzen van een strikt individuele opvatting van discriminatie overstijgt ten voordele van het collectieve niveau. Zoals Julie Ringelheim benadrukt, wijkt indirecte discriminatie « *af van deze visie door ervan uit te gaan dat een identieke behandeling in bepaalde contexten ongelijkheid kan veroorzaken. Zij vereist dat niet wordt stilgestaan bij de inhoud of de formulering van de betrokken maatregel, regel of praktijk, maar dat rekening wordt gehouden met de gevolgen ervan. [...]* »²⁴. Zij veronderstelt dan ook dat de impact van een maatregel wordt beoordeeld op alle personen die een beschermd criterium delen, en niet alleen op de klager, door een bijzonder nadeel te identificeren dat een groep in aanzienlijke mate treft²⁵.

Evenwel belemmert inzake handicap het door Richtlijn 2000/78/EG voorziene rechtvaardigingsmechanisme - en overgenomen door de antidiscriminatiewetgeving - in ruime mate het gebruik van dit begrip. Het bepaalt immers dat een indirect onderscheid in behandeling kan worden gerechtvaardigd hetzij door een objectieve en redelijke rechtvaardiging, hetzij, specifiek voor handicap, door aan te tonen dat geen redelijke aanpassing kan worden getroffen. Zoals geformuleerd kan dit systeem zo worden geïnterpreteerd dat het alternatieve voorwaarden instelt, wat ertoe leidt dat indirect onderscheid op grond van handicap prioritair, of zelfs uitsluitend, wordt geanalyseerd vanuit de invalshoek van redelijke aanpassing, dus in een individuele en contextuele logica.

Een dergelijke lezing verzwakt de draagwijdte van indirecte discriminatie voor het criterium handicap en beperkt de mogelijkheid om structurele maatregelen die uitsluitingseffecten veroorzaken ter discussie te stellen.

Zelfs al zou het herzien of verduidelijken van het rechtvaardigingsmechanisme voor indirecte discriminatie op grond van handicap een beter aangepast analysekader kunnen bieden voor situaties waarin omgevingen of diensten, ontworpen voor iedereen, in werkelijkheid uitsluiting veroorzaken wegens hun gebrek aan toegankelijkheid, dan nog volstaat een dergelijke evolutie niet om de positieve verplichtingen die voortvloeien uit artikel 22ter van de Grondwet en uit het CRPD ten volle te vatten.

Deze verschillende beperkingen tonen aan dat het noodzakelijk is het gebrek aan toegankelijkheid te erkennen als een specifieke vorm van discriminatie, zodat structurele tekortkomingen ter zake rechtstreeks kunnen worden benaderd en er positieve verplichtingen aan kunnen worden gekoppeld. Een dergelijke evolutie zou het mogelijk maken een op redelijke aanpassing gerichte benadering te overstijgen om toegankelijkheid ten volle als een autonome vereiste te verankeren.

---

²³ Germain Haumont en Carole Van Basselaere (2024), « Actualités en matière de discrimination fondée sur le handicap », in Stéphanie Wattier (red.), Actualités en matière d'égalité et de non-discrimination : questions choisies, Anthemis, Luik, p. 137.

²⁴ Julie Ringelheim, Olivier Struelens en Jogchum Vrieling (2024), « Le droit de la non-discrimination à l'épreuve de la justice. La pratique des juridictions du travail belge comme cas d'étude », niet-afgewerkt artikelproject verspreid in het kader van FNRS-onderzoek, versie van 21 mei 2024, eigen vertaling. Online beschikbaar: [Projet-PDR_J.RingelheimJ.VrielingO.Struelens_21.05.2024.pdf](#)

²⁵ *Ibidem*.

6 Het gebrek aan toegankelijkheid definiëren als specifieke vorm van discriminatie

In België wordt de weigering van redelijke aanpassingen juridisch erkend als een specifieke vorm van discriminatie. Zoals wij eerder hebben aangetoond, volstaat dit mechanisme evenwel niet om een doeltreffende beroepsmogelijkheid te bieden tegenover structurele tekortkomingen inzake toegankelijkheid.

Zoals hierboven vermeld (5.3), zijn zowel het VN-Comité²⁶ als het Europees Hof voor de Rechten van de Mens²⁷ immers van oordeel dat een gebrek aan toegankelijkheid op zich discriminatie kan vormen, los van elk verzoek om redelijke aanpassing, wanneer op het vlak van toegankelijkheid gedurende een bepaalde periode geen enkele verbetering plaatsvindt en dit zonder redelijke rechtvaardiging²⁸.

Daarom roept Unia de Belgische overheden op om **het gebrek aan toegankelijkheid te definiëren als specifieke vorm van discriminatie**, overeenkomstig het CRPD en met toepassing van het legaliteitsbeginsel dat inherent is aan het tweede lid van artikel 22ter van de Grondwet, volgens hetwelk *“De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dit recht”*. Dit lid houdt in dat de wetgever verplicht is wetten aan te nemen die structurele hervormingen invoeren om de belemmeringen voor de inclusie van personen met een handicap weg te nemen. Zoals wij in punt 4.1 hebben benadrukt, is het in de rechtsleer vaste leer dat *“het recht op inclusie onmiskenbaar ook toegankelijkheid omvat”*²⁹.

Aangezien toegankelijkheid een recht is dat geleidelijk moet worden verwezenlijkt, maar wel reële en regelmatige vooruitgang vereist, zou niet elk gebrek aan toegankelijkheid automatisch tot een vaststelling van discriminatie leiden. Die zou slechts worden vastgesteld indien de betrokken persoon of entiteit haar verplichting niet is nagekomen om op progressieve en regelmatige wijze de noodzakelijke maatregelen ten uitvoer te leggen om de toegankelijkheid te verbeteren, zonder objectieve en redelijke rechtvaardiging.

In dat kader zou de rechter moeten nagaan dat het gemaakte onderscheid niet legitiem is gerechtvaardigd en daartoe een evenredigheidstoets moeten verrichten waarmee concreet kan worden beoordeeld of de verplichting om te handelen ten gunste van toegankelijkheid is nageleefd.

Deze toets zou kunnen steunen op een reeks door de wetgever vastgestelde objectieve indicatoren, zoals:

- de naleving van de toepasselijke toegankelijkheidsnormen;

---

²⁶ Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap van de VN (2014), « Algemene commentaar nr. 2 over toegankelijkheid ». Online beschikbaar: <https://www.ohchr.org/fr/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-2-article-9-accessibility-0>

²⁷ Arrest *Arnar Helgi Lárússon t. IJsland* van 31 mei 2022. « Het EHRM merkte op dat personen met een handicap, bij gebrek aan toegang tot de fysieke omgeving en tot andere voor het publiek opengestelde of verstrekte voorzieningen en diensten, niet dezelfde kansen hebben om deel te nemen aan de samenleving waarvan zij deel uitmaken. Het oordeelde dat het betrokken probleem het recht van de verzoeker op persoonlijke ontplooiing en zijn recht om relaties met andere mensen en met de buitenwereld aan te knopen en te onderhouden, evenals het privéleven van de verzoeker in de zin van artikel 8 van het EVRM, in het gedrang kon brengen ».

²⁸ Germain Haumont en Carole Van Basselaere (2024), « Actualités en matière de discrimination fondée sur le handicap », in Stéphanie Wattier (red.), *Actualités en matière d'égalité et de non-discrimination : questions choisies*, Anthemis, Luik, p. 136.

²⁹ Zie met name: Isabelle Hachez (2022), “De grondwettelijke verankering van het recht op inclusie van personen met een handicap (artikel 22ter): Van duplicatie van het juridisch kader naar het uittekenen van overheidsbeleid”, p.23.

- het bestaan van toegankelijkheids- of conformiteitsplannen met nauwkeurige termijnen;
- de concrete en progressieve inspanningen die zijn geleverd om de status quo te vermijden;
- de verstreken termijn sinds de inwerkingtreding van de normen;
- de beschikbare middelen en relevante beperkingen

Deze toevoeging in de antidiscriminatiewetgeving zou nauw aansluiten bij de strategieën die de overheden moeten aannemen om de omgeving geleidelijk toegankelijk te maken, zoals gevraagd door het VN-Comité. In zijn slotopmerkingen aan België van september 2024 heeft het VN-Comité België ertoe aangespoord: *“Gezaghebbende plannen op te stellen met duidelijke tijdschema's, bevoegdheden, budgetten en controlemechanismen om het openbaar vervoer toegankelijk te maken voor personen met een handicap, met inbegrip van personen met hoge ondersteuningsbehoeften, en deze plannen uitbreidt naar alle vervoerswijzen, met inbegrip van vervoer per trein, bus, vliegtuig en over zee”*.³⁰

Deze twee hefboomen versterken elkaar wederzijds. Enerzijds zou de aanneming van officiële plannen de door de rechter uit te voeren evenredigheidstoets vergemakkelijken. Anderzijds zou de inschrijving van de toegankelijkheidsverplichting in de antidiscriminatiewetgeving het mogelijk maken aan toegankelijkheidsverplichtingen, of zij nu al bestaan of nog moeten komen, een dwingender kader te geven, overeenkomstig de vereisten van het CRPD.

Bovendien biedt het non-discriminatierecht een belangrijk procedureel voordeel: de regeling van de bewijslast. Die rust immers op de vermoedelijke dader van de inbreuk, in dit geval de persoon of entiteit die verantwoordelijk is voor het gebrek aan toegankelijkheid, voor zover het slachtoffer elementen heeft kunnen aanvoeren die een vermoeden van discriminatie doen ontstaan. Toegepast op het gebrek aan toegankelijkheid zou dit mechanisme het mogelijk maken niet langer op het slachtoffer - vaak in een kwetsbare positie en met beperkte middelen - de last te leggen om de tekortkoming aan te tonen, maar wel op de verantwoordelijke entiteit om te rechtvaardigen dat zij haar verplichtingen is nagekomen.

Tot slot zou een dergelijke evolutie baat hebben bij een koppeling aan een verduidelijking van de regeling inzake indirecte discriminatie op grond van handicap. In dat verband en om te voldoen aan de voorschriften van het CRPD en van art.22ter van de Grondwet (zie punt 5.4), beveelt Unia ook aan de rechtvaardigingsregels te wijzigen door de voorwaarden inzake objectieve en redelijke rechtvaardiging en inzake de verplichting tot het treffen van redelijke aanpassingen cumulatief - en niet alternatief - te maken³¹.

7 Contacten Unia

Marie-Ange Vandecandelaere (FR) – marie-ange.vandecandelaere@unia.be – 02/212 30 18

Olivier Clauw (NL) – olivier.clauw@unia.be – 02/212 30 51

---

³⁰ Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap van de VN (2024), « Slotopmerkingen betreffende het verslag van België », p.6 § 19 d). Online beschikbaar: [CRPD/C/EST/CO/R.1](https://www.unia.be/nl/advies/advies-420-2026)

³¹ UNIA (2026), « Advies over draft federaal actieplan Handicap 2025-2029 », p. 48. Online beschikbaar: [Advies-Unia-op-draft-federaal-actieplan-handicap-2025-2029_NL.pdf](https://www.unia.be/nl/advies/advies-420-2026)

8 Bijlagen

8.1 Juridisch kader

8.1.1 Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap (CRPD)

Het CRPD werd door België in juli 2009 geratificeerd en trad op 1 augustus 2009 in werking. Toegankelijkheid neemt daarin een centrale plaats in, aangezien het zowel werd verheven tot een fundamenteel beginsel (art.3), dat richting geeft aan alle door het Verdrag gewaarborgde rechten, als tot een specifieke juridische verplichting (art.9), die de Staten concrete maatregelen oplegt.

Artikel 2 definieert het begrip “discriminatie op grond van handicap” als: *“elk onderscheid en elke uitsluiting of beperking op grond van een handicap dat of die ten doel of tot gevolg heeft dat de erkenning, het genot of de uitoefening, op voet van gelijkheid met anderen van de mensenrechten en fundamentele vrijheden in het politieke, economische, sociale, culturele of burgerlijke leven, of op andere gebieden aangetast of onmogelijk gemaakt wordt. Het omvat alle vormen van discriminatie, met inbegrip van de weigering van redelijke aanpassingen”.*

Artikel 3 somt de algemene beginselen van het CRPD op, waaronder non-discriminatie (b), volledige en daadwerkelijke participatie aan en opname in de samenleving (c) en toegankelijkheid (f).

Artikel 4 bepaalt dat *“De Staten die Partij zijn verplichten zich te waarborgen en bevorderen dat alle personen met een handicap zonder enige vorm van discriminatie op grond van hun handicap ten volle alle mensenrechten en fundamentele vrijheden kunnen uitoefenen. Hiertoe verplichten de Staten die Partij zijn zich: a. tot het aannemen van alle relevante wetgevende, administratieve en andere maatregelen voor de tenuitvoerlegging van de rechten die in dit Verdrag erkend worden; b. tot het nemen van alle relevante maatregelen, met inbegrip van wetgeving, teneinde bestaande wetten, voorschriften, gebruiken en praktijken aan te passen, of af te schaffen die discriminatie vormen van personen met een handicap”.*

Artikel 5 “Gelijkheid en non-discriminatie” bepaalt: *«1. De Staten die Partij zijn, erkennen dat eenieder gelijk is voor de wet en zonder onderscheid recht heeft op dezelfde bescherming door, en hetzelfde voordeel van de wet. 2. De Staten die Partij zijn, verbieden alle discriminatie op grond van handicap en garanderen personen met een handicap op voet van gelijkheid daadwerkelijke wettelijke bescherming tegen discriminatie op welke grond dan ook. 3. Teneinde gelijkheid te bevorderen en discriminatie uit te bannen, nemen de Staten die Partij zijn alle passende maatregelen om te waarborgen dat redelijke aanpassingen worden verricht. 4. Specifieke maatregelen die nodig zijn om de feitelijke gelijkheid van personen met een handicap te bespoedigen of verwezenlijken, worden niet aangemerkt als discriminatie in de zin van dit Verdrag”.*

Artikel 9 verzoekt de Staten *“passende maatregelen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en –systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek, in zowel stedelijke als landelijke gebieden”.* Dit omvat met name de verplichting voor de Staten om obstakels en drempels voor de toegankelijkheid voor personen met een handicap te identificeren en weg te nemen.

Het Comité van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap, dat belast is met het toezicht op de uitvoering van het CRPD, stelt *“Toegankelijkheid moet echter worden opgenomen in*

algemene en specifieke wetten inzake gelijke kansen, gelijkheid en participatie in het kader van het verbod op discriminatie op grond van een handicap. Het weigeren van toegang moet duidelijk worden gedefinieerd als een verboden daad van discriminatie. Personen met een handicap aan wie de toegang tot de fysieke omgeving, vervoer, informatie en communicatie of voor het publiek toegankelijke diensten is ontzegd, dienen over doeltreffende rechtsmiddelen te beschikken”.

Het VN-Comité preciseert bovendien dat *“Bij de herziening van hun wetgeving inzake toegankelijkheid moeten de Staten die partij zijn, hun wetgeving in overweging nemen en, waar nodig, wijzigen om discriminatie op grond van een handicap te verbieden. Ten minste de volgende situaties waarin een gebrek aan toegankelijkheid een persoon met een handicap de toegang tot een voor het publiek toegankelijke dienst of voorziening heeft belet, moeten worden beschouwd als verboden handelingen van discriminatie op grond van een handicap: (a) Wanneer de dienst of voorziening is opgericht nadat de relevante toegankelijkheidsnormen zijn ingevoerd. (b) Wanneer toegang tot de faciliteit of dienst (toen deze ontstond) had kunnen worden verleend door middel van redelijke aanpassingen”*. (eigen onderlijning)³²

Artikel 21 verzoekt de Staten om alle passende maatregelen te nemen *“om te waarborgen dat personen met een handicap het recht op vrijheid van mening en meningsuiting kunnen uitoefenen, met inbegrip van de vrijheid om op voet van gelijkheid met anderen informatie en denkbeelden te vergaren, te ontvangen en te verstrekken middels elk communicatiemiddel van hun keuze, zoals omschreven in artikel 2 van dit Verdrag, onder meer door: a. personen met een handicap tijdig en zonder extra kosten voor het publiek bedoelde informatie te verschaffen in toegankelijke vormen en technologieën, geschikt voor de verschillende soorten handicaps; b. het aanvaarden en vergemakkelijken van het gebruik van gebarentalen, braille, ondersteunende communicatie en alternatieve vormen van communicatie en alle andere toegankelijke middelen, communicatiemogelijkheden en –vormen naar keuze van personen met een handicap in officiële contacten; c. private instellingen die diensten verlenen aan het publiek, ook via het internet, aan te sporen informatie en diensten ook in voor personen met een handicap toegankelijke en bruikbare vorm aan te bieden; d. de massamedia, met inbegrip van informatieverstrekkers via het internet, aan te moedigen hun diensten toegankelijk te maken voor personen met een handicap; e. het gebruik van gebarentalen te erkennen en te bevorderen”*.

8.1.2 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens verankert het *“echt op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven”*. Het bepaalt *“Een ieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie”*.

In haar arrest *“Arnar Helgi Lárusson t. IJsland nr. 23077/19, 31 mei 2022”* besluit het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dat de ontoegankelijkheid van voor het publiek openstaande voorzieningen binnen het toepassingsgebied van artikel 8 van het Verdrag valt. Het Hof geeft aan dat deze bepaling alleen van toepassing is in uitzonderlijke gevallen waarin de onmogelijkheid om toegang te krijgen tot openbare of voor het publiek openstaande instellingen de verzoeker verhindert zijn leven te leiden op een wijze waardoor zijn recht op persoonlijke ontplooiing en zijn recht om betrekkingen met andere mensen en de buitenwereld aan te knopen en te onderhouden in het gedrang komen. Het merkt evenwel op dat

³² VN-Comité inzake de rechten van personen met een handicap (2014), « Algemene commentaar nr. 2 over toegankelijkheid ». Online beschikbaar op: https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/internationaal-actief/uncrpd/uncrpd_-_general_comment_nr._2_nl.pdf

personen met een handicap, bij gebrek aan toegang tot de fysieke omgeving en tot andere voor het publiek openstaande of aangeboden voorzieningen en diensten, geen gelijke kansen hebben om deel te nemen aan de samenleving waarvan zij deel uitmaken.

8.1.3 European Accessibility Act

Op Europees niveau heeft de Europese Unie de European Accessibility Act (EAA)³³ aangenomen, een richtlijn die toegankelijkheidsregels oplegt voor tal van producten en diensten, zoals betaalterminals, ticketautomaten of geldautomaten.

Deze richtlijn bevat ook facultatieve regels om de gebouwen waarin deze producten en diensten worden aangeboden toegankelijk te maken, zodat personen met een handicap er zonder belemmeringen toegang toe hebben.

België heeft deze richtlijn omgezet in zijn interne wetgeving. Het heeft er evenwel voor gekozen het facultatieve deel met betrekking tot de toegankelijkheid van gebouwen niet over te nemen. Dat betekent dat, hoewel de betrokken producten en diensten zullen moeten voldoen aan de Europese vereisten, de verplichtingen inzake de toegankelijkheid van de gebouwen waarin zij worden aangeboden niet in het Belgische recht zijn opgenomen.

8.1.4 Belgische Grondwet (10, 11 en 22ter)

Artikel 10 van de Grondwet bepaalt *“Er is in de Staat geen onderscheid van standen. De Belgen zijn gelijk voor de wet; zij alleen zijn tot de burgerlijke en militaire bedieningen benoembaar, behoudens de uitzonderingen die voor bijzondere gevallen door een wet kunnen worden gesteld. De gelijkheid van vrouwen en mannen is gewaarborgd.”*

Artikel 11 bepaalt: *“Het genot van de rechten en vrijheden aan de Belgen toegekend moet zonder discriminatie verzekerd worden. Te dien einde waarborgen de wet en het decreet inzonderheid de rechten en vrijheden van de ideologische en filosofische minderheden.”*

Artikel 22ter bepaalt dat *“iedere persoon met een handicap recht heeft op volledige inclusie in de samenleving, met inbegrip van het recht op redelijke aanpassingen”*. Het tweede deel van artikel 22ter, dat bepaalt dat *“De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht”*, legt positieve verplichtingen op aan de overheid. Zo is elke wetgever binnen zijn bevoegdheidsdomein gehouden om het grondwettelijke recht op volledige inclusie van personen met een handicap geleidelijk ten uitvoer te leggen. De wetgever wordt aldus krachtig herinnerd aan de verplichtingen van het CRPD: hij is gehouden wetten aan te nemen die structurele hervormingen invoeren om de obstakels voor de participatie van personen met een handicap weg te nemen.

---

³³ Europese Unie. (2019). Richtlijn (EU) 2019/882 van het Europees Parlement en de Raad van 17 april 2019 betreffende de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten. Online beschikbaar : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0882>

8.1.5 Antidiscriminatiewetgeving: federale wet van 10 mei 2007 en antidiscriminatiedecreten en -ordonnanties van elke deelentiteit

In België verbiedt de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie elke vorm van discriminatie, met name op grond van handicap, binnen haar verschillende toepassingsgebieden. De deelentiteiten hebben binnen hun bevoegdheden eveneens hun eigen decreten en ordonnanties inzake discriminatie aangenomen. Aangezien de bescherming van de grondrechten een parallelle bevoegdheid is³⁴, is elke entiteit bevoegd om regels uit te vaardigen ter voorkoming en bestraffing van discriminatie in de aangelegenheden die tot haar bevoegdheden behoren³⁵.

De federale wet en de decreten en ordonnanties van de deelentiteiten zijn onder meer gebaseerd op internationale normen, zoals de verschillende Europese richtlijnen inzake non-discriminatie.

De structuur en inhoud van de verschillende Belgische antidiscriminatiewetgevingen zijn grotendeels gelijklopend. Zo wordt de weigering om redelijke aanpassingen te treffen ten voordele van een persoon met een handicap in elk van deze wetgevingen opgenomen als een vorm van discriminatie.

De antidiscriminatiewetgeving is hoofdzakelijk gericht op het burgerlijk recht: het slachtoffer kan via een stakingsvordering (of een vordering ten gronde) voor de burgerlijke rechter de discriminatie doen ophouden en/of laten erkennen en onder meer schadevergoeding vorderen.

8.1.6 Gewestelijke stedenbouwkundige verordeningen

De Gewesten hebben elk hun eigen specifieke regels inzake de toegankelijkheid van gebouwen en openbare ruimten³⁶. Deze regels zijn evenwel globaal vergelijkbaar wat betreft draagwijdte en vereisten. De toegankelijkheidsnormen zijn van toepassing bij belangrijke bouw-, verbouwings- of renovatiewerken waarvoor een stedenbouwkundige vergunning vereist is. De naleving ervan wordt gecontroleerd bij de aanvraag van die vergunning. Op dit moment beschikt geen enkel Gewest over regelgeving die erop gericht is de bestaande gebouwde omgeving toegankelijk te maken.

8.2 Europese praktijken

8.2.1 Bulgarije

In Bulgarije bepaalt de wet betreffende de bescherming tegen discriminatie dat: « *the construction and maintenance of an architectural environment that makes it difficult for persons with disabilities to access public places, shall be considered discrimination* ». Volgens Lisa Waddington is dit de duidelijkste bepaling in de non-discriminatiewetgeving van de EU-lidstaten waaruit blijkt dat een gebrek aan fysieke toegankelijkheid discriminatie op grond van handicap vormt. Deze bepaling stelt een gebrek aan

³⁴ M. Verdussen, « Fédéralisme et droits fondamentaux », in *Les grands arrêts sur le partage des compétences dans l'Etat fédéral*, Larcier, Brussel, 2019, pp. 40 e.v.

³⁵ U vindt alle relevante wetgeving op de website van Unia, onder de rubriek Wetgeving & Jurisprudentie.

³⁶ Waals Gewest: *Gewestelijke stedenbouwkundige gids, art. 414–415*. Online beschikbaar: [Guide régionale d'urbanisme \(GRU\) – articles 414 et 415 - Atingo](#); Brussels Hoofdstedelijk Gewest: *Gewestelijke stedenbouwkundige verordening, Titel IV en Titel*. Online beschikbaar: [RRU Titre 4 NL.pdf](#) en [RRU Titre 7 NL.pdf](#)

toegankelijkheid – omschreven als « een architecturale omgeving die de toegang van personen met een handicap tot openbare plaatsen bemoeilijkt » – uitdrukkelijk gelijk met directe discriminatie³⁷.

8.2.2 Oostenrijk

In Oostenrijk bepaalt de wetgeving inzake discriminatie op grond van handicap uitdrukkelijk dat de niet-naleving van wetgeving of normen (inzake toegankelijkheid) relevant is in het kader van een klacht wegens discriminatie.

“Indirect discrimination shall be taken to occur where apparently neutral provisions, criteria or practices or characteristics of constructed areas would put persons with disabilities at a particular disadvantage compared with other persons, unless the provisions, criteria or practices or characteristics of constructed areas are objectively justified by a legitimate aim and the means of achieving that aim are appropriate and necessary”.

“When assessing whether certain circumstances constitute indirect discrimination it has to be taken into account whether relevant legislation exists in regard to accessibility and to what extent it has been complied with. Premises or other facilities, means of transport, technical equipment, information systems or other dedicated spheres of life shall be deemed accessible if they can be accessed and used by persons with disabilities in a customary way, unassisted and without extra difficulty.”

Zoals Lisa Waddington uitlegt, moet bij de beoordeling of een toegankelijkheidsmaatregel een onevenredige last vormt in het licht van het verbod op indirecte discriminatie, rekening worden gehouden met de naleving, door de partij die aan deze verplichting is onderworpen, van de wetgeving die toegankelijkheidsnormen vastlegt. Bijgevolg kan een dergelijke partij redelijkerwijs niet aanvoeren dat een bepaalde aanpassing onevenredig en dus niet vereist zou zijn, wanneer die aanpassing uitdrukkelijk wordt opgelegd door de geldende toegankelijkheidswetgeving³⁸.

8.2.3 Noorwegen

In Noorwegen werden personen met een handicap vanaf 2008 in alle domeinen van de samenleving beschermd tegen discriminatie door de Discrimination and Accessibility Act, die onder meer het concept van universeel ontwerp heeft ingevoerd. Sinds 1 januari 2018 wordt de bescherming tegen discriminatie op grond van handicap in alle domeinen van de samenleving gewaarborgd door de Anti-Discrimination and Equality Act van 2017 (« Anti-Discrimination and Equality Act »).

Deze wetgeving berust op het beginsel dat gelijkheid toegankelijkheid en aanpassing veronderstelt. Zij legt publieke en private actoren die diensten aan het grote publiek aanbieden een verplichting van universeel ontwerp op, zowel voor de gebouwde omgeving (artikel 17) als voor informatie- en communicatietechnologieën (artikel 18), tenzij dit een onevenredige last meebrengt die wordt beoordeeld aan de hand van precieze criteria zoals het effect voor personen met een handicap, het openbare karakter van de activiteit, de kosten, de beschikbare middelen of veiligheids- of erfgoedoverwegingen³⁹.

³⁷ Lisa Waddington (2025), “Exploring the link between (in)accessibility and disability discrimination in legislation and case law”. Online beschikbaar : [Equality Law Review 2024](#).

³⁸ *Ibid.*

³⁹ European Disability Expertise (EDE), [DOTCOM search - European Commission](#)

8.2.4 Nederland

In hun evaluatie van het Vlaamse Gelijkekansendecreet⁴⁰ wijzen Jogchum Vrielink, Elke Cloots en Stefan Sottiaux op de Nederlandse Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz), omdat die een positieve toegankelijkheidsverplichting bevat.

Deze wetgeving legt een rechtstreeks verband tussen het discriminatieverbod en een verplichting tot geleidelijke toegankelijkheid:

“Degene tot wie het verbod van onderscheid zich richt, draagt daarnaast tenminste geleidelijk zorg voor de algemene toegankelijkheid voor personen met een handicap of chronische ziekte, tenzij dat voor hem een onevenredige belasting vormt”⁴¹.

Nadere regels kunnen bij reglementaire bepaling worden vastgesteld om de nadere modaliteiten voor de uitvoering van deze verplichting te preciseren. Deze verplichting is van toepassing op alle domeinen die onder de Wgbh/cz vallen, namelijk met name werkgelegenheid, basis- en secundair onderwijs, beroepsgericht onderwijs (praktijkonderwijs, beroepssecundair onderwijs, hoger en universitair onderwijs), huisvesting, openbaar vervoer en goederen en diensten.

Zoals de auteurs benadrukken, kadert deze benadering in een al lang lopend debat over de relatie tussen enerzijds algemene toegankelijkheidsverplichtingen — vaak opgenomen in afzonderlijke rechtsinstrumenten — en anderzijds redelijke aanpassingen en het non-discriminatierecht. In dat opzicht lijkt de Nederlandse oplossing volgens hen bijzonder interessant. Hoewel er in Nederland immers specifieke en gedetailleerde wetgeving inzake toegankelijkheid bestaat, heeft de wetgever ervoor gekozen om aanvullend een algemene toegankelijkheidsverplichting in te voeren die geldt voor alle actoren die onder het non-discriminatierecht en de positieve gelijkheidsverplichtingen vallen. Deze evolutie beoogt ervoor te zorgen dat op termijn *“toegankelijkheid voor iedereen geen service of uitzondering meer is, maar een vanzelfsprekendheid.”*⁴²

8.2.5 Zweden

In Zweden erkent de “Discrimination Act” sinds 2015 “ontoereikende toegankelijkheid” als een specifieke vorm van discriminatie⁴³. Section 4 §3 bepaalt namelijk dat:

“In this Act discrimination has the meaning set out in this Section: [...] §3. Inadequate accessibility: that a person with disability is disadvantaged through a failure to take measures for accessibility to enable the person to come into a situation comparable with that of persons without this disability where such measures are reasonable on the basis of accessibility requirements in laws and other statutes, and with consideration to : the financial and practical conditions, the duration

⁴⁰ Jogchum Vrielink, Elke Cloots en Stefan Sottiaux (2020), *Evaluatie Gelijkekansendecreet. Deel i – Rechtsvergelijking. (Evaluatierapport van het Vlaamse decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid)*, p. 88.

⁴¹ *Ibid.* Artikel 2a, lid 1 Wgbh/cz (eigen vertaling). Originele tekst: *“Degene tot wie het verbod van onderscheid zich richt, draagt daarnaast tenminste geleidelijk zorg voor de algemene toegankelijkheid voor personen met een handicap of chronische ziekte, tenzij dat voor hem een onevenredige belasting vormt”*

⁴² *Ibid.*

⁴³ Zweedse regering (2015), *“Inadequate accessibility became a new form of discrimination in 2015”*. Online beschikbaar: [Inadequate accessibility became a new form of discrimination in 2015 - Government.se](https://www.government.se/press-releases/2015/07/inadequate-accessibility-became-a-new-form-of-discrimination-in-2015)

and nature of the relationship or contact between the operator and the individual, and other circumstances of relevance”.

Hoewel deze evolutie uitdrukkelijk een verband legt tussen ontoegankelijkheid en discriminatie, blijft de draagwijdte ervan beperkt. Enerzijds berust het mechanisme op een beoordeling van het “redelijke” karakter van de maatregelen, waarbij met name rekening wordt gehouden met financiële en praktische overwegingen, wat deze verplichting dichter bij de regeling van redelijke aanpassingen brengt en de structurele draagwijdte ervan afzwakt.

8.3 Relevante rechtspraak

8.3.1 VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap

8.3.1.1 Nyusti en Takacs t. Hongarije, 21 juni 2013 (CRPD/C/9/D/1/2010)

De verplichting van artikel 9 inzake de totstandbrenging van een toegankelijke omgeving betreft niet alleen openbare diensten, maar ook de toegankelijkheid van elke dienst die aan het publiek wordt aangeboden, met inbegrip van private diensten.

Wanneer een private bank geldautomaten voorziet zonder brailleaanduidingen of auditieve instructies, schendt de Staat de in artikel 9 § 2 (b) bedoelde verplichting, die inhoudt dat de Staat passende maatregelen moet nemen om ervoor te zorgen dat private instellingen die voorzieningen of diensten aanbieden die openstaan voor of worden verstrekt aan het publiek, rekening houden met alle aspecten van toegankelijkheid voor personen met een handicap

8.3.1.2 X. t. Argentinië, 17 juni 2014 (CPRD/C/11/D/8/2012)

Toegankelijkheid is een algemeen beginsel dat van toepassing is op situaties van personen met een handicap die van hun vrijheid zijn beroofd.

De staten zijn verplicht maatregelen te nemen om de toegankelijkheid te waarborgen en daartoe de belemmeringen in kaart te brengen en weg te nemen zodat de persoon met een handicap volwaardig kan deelnemen aan het gevangenisleven.

8.3.1.3 F. t. Oostenrijk, 21 september 2015 (CRPD/C/14/D/21/2014)

Het Comité merkt op dat toegankelijkheid betrekking heeft op groepen, terwijl het bij redelijke aanpassingen om individuen gaat.

Dat betekent dat de verplichting om in toegankelijkheid te voorzien een ex-anteverplichting is en dat de staten verplicht zijn in die toegankelijkheid te voorzien voordat zij een verzoek ontvangen om toegang tot een plaats of gebruik van een dienst.

Het Comité herinnert er ook aan dat de verplichting om in toegankelijkheid te voorzien onvoorwaardelijk is; degene op wie de verplichting rust, kan zijn inertie niet rechtvaardigen met een beroep op de kosten die gepaard gaan met het verzekeren van toegang voor personen met een handicap.

Het Comité herinnert eraan dat de vervoersmaatschappij in maart 2004 is begonnen met de installatie van het digitale audiosysteem. In augustus 2011 werd lijn 3 verlengd. Toch werd geen enkele nieuwe halte uitgerust met dit welbekende systeem, waarvan de installatie op het ogenblik van de verlenging van de lijn slechts minimale kosten zou hebben veroorzaakt.

Het Comité volgt het argument van de klager dat dit systeem hem, evenals andere personen met een visuele handicap, in staat stelt om, net als andere reizigers, onmiddellijk over de nodige informatie te beschikken, iets wat andere systemen (internet, spraakbericht, sms) hem niet kunnen bieden. Het niet installeren van het audiosysteem bij de verlenging van de lijn vloeit dan ook voort uit een weigering van informatie- en communicatietechnologie, voorzieningen en diensten die voor het publiek toegankelijk zijn, in dezelfde mate als voor andere personen.

Daarom is er sprake van een schending van artikel 5, § 2 en artikel 9, § 1 en § 2, (f) en (h) van het Verdrag.

8.3.2 Europees Hof voor de Rechten van de Mens

8.3.2.1 Arnar Helgi Lárusson t. IJsland, 31 mei 2022 (nr. 23077/19)

Verzoeker Arnar Helgi Lárusson verplaatst zich in een rolstoel. Hem wordt de toegang geweigerd tot twee gebouwen (een kunst- en cultuurcentrum) van zijn gemeente. Hij voert discriminatie aan op grond van artikel 8 EVRM (bescherming van het privéleven), in samenhang met artikel 14 EVRM (verbod van discriminatie).

Het Hof herinnert er vooreerst aan dat het EVRM *“zo veel mogelijk moet worden uitgelegd op een wijze die verzoenbaar is met de andere regels van internationaal recht waarvan het integrerend deel uitmaakt”* en *“dat de bepalingen betreffende de rechten van personen met een handicap die zijn neergelegd in het VN-Verdrag, alsook andere relevante teksten - waarbij wordt verwezen naar de algemene commentaar van het VN-Comité) -, dus in aanmerking moeten worden genomen.”*⁴⁴

Het Hof *“merkt in dit verband op dat het Comité voor de rechten van personen met een handicap in zijn algemene opmerking nr. 2 heeft verklaard dat onder meer de ontzegging van toegang van personen met een handicap tot voorzieningen en diensten die openstaan voor het publiek, moet worden beschouwd vanuit het oogpunt van discriminatie”*.

Het Hof oordeelde dat er geen schending was van artikel 8 EVRM, in samenhang met artikel 14 EVRM. IJsland had al aanzienlijke inspanningen geleverd; het zou niet langer redelijk zijn het te verplichten verder te gaan.

“63. Niettemin is het Hof, gelet op de aard en de beperkte reikwijdte van zijn beoordeling zoals hierboven beschreven, alsook op de ruime beoordelingsmarge die aan de Staat wordt toegekend (paragrafen 58-59 hierboven), er niet van overtuigd dat het ontbreken van aangepaste toegang tot de betrokken gebouwen kan worden aangemerkt als een discriminatoire tekortkoming van de verwerende Staat in zijn verplichting om voldoende maatregelen te nemen om feitelijke ongelijkheden te corrigeren teneinde verzoeker in staat te stellen zijn recht op eerbiediging van zijn privéleven uit te oefenen op voet van gelijkheid met anderen. Het Hof merkt in dit verband op dat er naar het lijkt aanzienlijke inspanningen zijn geleverd om de toegankelijkheid van openbare of

⁴⁴ EHRM, Arnar Helgi Lárusson t. IJsland, nr. 23077/19, 31 mei 2022. Officiële tekst beschikbaar in het Frans en het Engels via HUDOC. (Eigen vertaling op basis van de officiële Franse versie van het arrest)

voor het publiek bestemde gebouwen in Reykjanesbær te verbeteren naar aanleiding van de parlementaire resolutie van 2011 (paragraaf 18 hierboven). Bij het nemen van beslissingen ter zake heeft de gemeente voorrang gegeven aan de verbetering van de toegankelijkheid van onderwijs- en sportvoorzieningen, wat geen willekeurige of onredelijke prioriteringsstrategie vormt, in het bijzonder gelet op het belang dat het Hof in zijn rechtspraak hecht aan toegang tot onderwijs en onderwijsvoorzieningen (Enver Şahin en Çam, beide reeds aangehaald). De bijkomende toegankelijkheidsverbeteringen die sindsdien zijn gerealiseerd, hoewel zij geen doorslaggevende elementen vormen in het onderzoek van deze zaak (paragraaf 31 hierboven), tonen niettemin een algemene bereidheid om te handelen teneinde universele toegang te verzekeren, in overeenstemming met de relevante internationale teksten (paragrafen 22 en 27 hierboven). Het Hof aanvaardt dan ook dat het in de omstandigheden van de zaak, op grond van het Verdrag, eisen van de Staat dat hij bijkomende maatregelen treft erop zou neerkomen hem een “onevenredige of buitensporige last” op te leggen in het kader van zijn positieve verplichtingen om ten aanzien van verzoeker redelijke aanpassingen te verrichten, zoals ontwikkeld in de rechtspraak van het Hof (paragraaf 59 hierboven).

64. Het Hof oordeelt dan ook, concluderend, dat de verwerende Staat en Reykjanesbær aanzienlijke maatregelen hebben genomen om de toegankelijkheidsbehoeften van openbare gebouwen te beoordelen en eraan tegemoet te komen, binnen de grenzen van het beschikbare budget en rekening houdend met de bescherming die de betrokken gebouwen genoten als elementen van het cultureel erfgoed (paragrafen 51-52 hierboven). Het Hof herinnert eraan dat de reikwijdte van zijn onderzoek beperkt is tot de vraag of de verwerende Staat aan zijn positieve verplichtingen heeft voldaan door voldoende maatregelen te nemen om de feitelijke ongelijkheden te corrigeren die verzoeker verhinderden zijn recht op eerbiediging van zijn privéleven uit te oefenen op voet van gelijkheid met anderen. In het licht van het voorgaande en gelet op de reeds ten uitvoer gelegde maatregelen concludeert het Hof dat verzoeker niet het slachtoffer is geweest van discriminatie bij de uitoefening van zijn recht op eerbiediging van zijn privéleven⁴⁵.

8.3.3 Nationale rechtspraak

Zoals vermeld onder punt 5.4 stelt Unia vast dat het moeilijk blijft om door de Belgische rechtscolleges te doen erkennen dat een gebrek aan toegankelijkheid discriminatie uitmaakt. Hoewel de rechtspraak de dimensie van toegankelijkheid herhaaldelijk heeft geïntegreerd in de antidiscriminatieredenering, blijft die inachtneming doorgaans punctueel en niet systematisch.

8.3.3.1 Grondwettelijk Hof, 25 september 2025⁴⁶

In Brussel regelt een gezamenlijk decreet en ordonnantie de digitale transitie van de overheidsinstanties. Het Grondwettelijk Hof interpreteert bepaalde bepalingen en stelt het volgende: (1) de 3 voorziene niet-digitale alternatieven (een fysieke onthaalmogelijkheid, een telefonische dienstverlening en briefwisseling) zijn cumulatief en moeten dus alle drie door de overheidsinstanties worden aangeboden (naast de digitale toegang), (2) eventuele alternatieven voor deze drie niet-digitale alternatieven moeten niet-digitaal zijn en een gelijkwaardig dienstverleningsniveau waarborgen en (3) de overheidsinstanties

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ [Grondwettelijk Hof, 25 september 2025 | Unia](#)

mogen niet afzien van deze drie niet-digitale alternatieven (of gelijkwaardige alternatieven), zelfs niet wanneer zij een onevenredige last zouden meebrengen.

8.3.3.2 Arbitragehof (thans Grondwettelijk Hof), 16 juni 2004

In zijn arrest nr. 106/2004 van 16 juni 2004 betreffende de elektronische bekendmaking van het Belgisch Staatsblad stelt het Grondwettelijk Hof, toen nog Arbitragehof, wegens het gebrek aan daadwerkelijke toegankelijkheid voor alle soorten doelgroepen, een discriminatie vast die strijdig is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet: *“door de bestreden bepalingen zal een groot aantal personen verstoken blijven van de daadwerkelijke toegang tot de officiële teksten, in het bijzonder wegens het ontbreken van begeleidende maatregelen die hun de mogelijkheid zouden bieden die teksten te raadplegen, terwijl zij voorheen kennis konden nemen van de inhoud van het Belgisch Staatsblad zonder over bijzonder materiaal te moeten beschikken en zonder over een andere bekwaamheid te moeten beschikken dan te kunnen lezen⁴⁷.”*

8.3.3.3 Hof van beroep Antwerpen, 15 december 2025⁴⁸

De Lijn discrimineert personen met een handicap door niet te voorzien in de redelijke aanpassingen die hen in staat zouden stellen autonoom gebruik te maken van het openbaar vervoer. Volgens het hof van beroep gaat het om een systematische ongunstige behandeling en wordt het probleem niet ernstig genoeg genomen.

Het ging met name om chauffeurs die niet stopten aan haltes waar deze personen op hun bus wachtten, om bussen of trams die ontoegankelijk waren door het ontbreken van het nodige materiaal om de oprijdplaat uit te klappen of door gebrek aan medewerking of technische kennis bij bepaalde chauffeurs. De slachtoffers ontvangen per incident een morele schadevergoeding van 1300 euro.

8.3.3.4 Hof van beroep Brussel (Nederlandstalig), 31 maart 2025⁴⁹

Het hof van beroep heeft de NMBS veroordeeld omdat zij in het station van Tielen geen redelijke aanpassingen had aangebracht, waardoor een man in een rolstoel de trein niet kan nemen.

Het hof van beroep heeft de NMBS bevolen aanpassingen uit te voeren die deze man in staat zullen stellen op weekdays te reizen. Voor zover de bijstand aan reizigers met beperkte mobiliteit niet uitsluitend ten behoeve van één bepaalde persoon is georganiseerd, heeft dit arrest tot gevolg dat alle reizigers met beperkte mobiliteit voortaan kunnen genieten van bijstand bij het in- en uitstappen in het station van Tielen.

---

⁴⁷ Voor een analyse van dit arrest, zie onder meer: Germain Haumont en Carole Van Basselaere (2024), « Actualités en matière de discrimination fondée sur le handicap », in Stéphanie Wattier (red.), Actualités en matière d'égalité et de non-discrimination : questions choisies, Anthemis, Luik, p. 137.

⁴⁸ [Hof van beroep Antwerpen, 15 december 2025 | Unia](#). Voor een analyse in verband met de vraag naar toegankelijkheid als vorm van discriminatie, zie Germain Haumont en Carole Van Basselaere (2024), « Actualités en matière de discrimination fondée sur le handicap », in Stéphanie Wattier (red.), Actualités en matière d'égalité et de non-discrimination : questions choisies, Anthemis, Luik, p. 137.

⁴⁹ [Hof van beroep Brussel \(Nederlandstalig\), 31 maart 2025 | Unia](#)

8.3.3.5 Franstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel, 28 februari 2025

UNIA, de CAWaB en een rolstoelgebruiker hebben een stakingsvordering ingesteld tegen de NMBS met de vraag dat personen in een rolstoel de bijstand van treinbegeleiders zouden kunnen genieten om in de trein te stappen. De eisers voerden aan dat in bepaalde toegankelijke stations die uitgerust zijn met treinen met oprijdplaten aan boord, het ontbreken van een instapgarantie discriminatie op grond van handicap vormde.

In zijn vonnis erkent de rechtbank het bestaan van een indirect onderscheid, aangezien personen met beperkte mobiliteit een bijzonder nadeel ondervinden. Zij oordeelt evenwel dat de gevraagde aanpassingen (systematische toegangsgarantie zonder voorafgaande reservatie) onredelijk zouden zijn gelet op de operationele, organisatorische, financiële en veiligheidsbeperkingen van de NMBS. De rechtbank is dan ook van oordeel dat dit indirecte onderscheid juridisch verantwoord is en dat de NMBS geen weigering van redelijke aanpassingen kan worden verweten.

8.3.3.6 Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Doornik, 25 februari 2025⁵⁰

Twee personen en Unia stellen een stakingsvordering in tegen de stad Doornik naar aanleiding van het project voor de bouw van een nieuwe voetgangers- en fietsersbrug die niet toegankelijk is voor personen met beperkte mobiliteit.

Volgens de rechtbank van eerste aanleg overschrijdt de gevraagde aanpassing de grenzen van het redelijke. In haar vonnis hanteert de rechtbank een strikt geïndividualiseerde benadering, waarbij zij met name opmerkt dat er op schaal van het stadscentrum andere oversteekconstructies bestaan en dat het gebruik van de betwiste brug door de eisers hypothetisch blijft.

Zij besluit dat *“de kans op een redelijk gebruik van de brug door om het even wie in het algemeen, en door de eisers in het bijzonder, naar het virtuele neigt”* (eigen vertaling).

8.3.3.7 Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Charleroi, 7 februari 2025⁵¹

Een man die zich in een rolstoel verplaatst, wil zich inschrijven voor een opleiding medisch secretariaat. In oktober 2019 vraagt hij verschillende redelijke aanpassingen: toegangshelling, aangepast toilet, verandering van klaslokaal. Die worden pas in oktober 2021 en februari 2022 verstrekt.

De rechtbank van eerste aanleg oordeelt dat de man het slachtoffer is geweest van discriminatie omdat de redelijke aanpassingen niet tijdig werden doorgevoerd en kent hem 2.000 euro schadevergoeding toe.

De rechtbank preciseert aldus: *“door na te laten de vereiste redelijke aanpassingen binnen een redelijke termijn en uiterlijk voor de start van het schooljaar 2020-2021 door te voeren, heeft WBE de verzoeker geen toegang verleend tot het onderwijs onder dezelfde voorwaarden als de andere studenten en met eerbiediging van zijn recht op volledige inclusie. Als de voor de verzoeker noodzakelijke en passende wijzigingen en aanpassingen tijdens de vergadering van 8 oktober 2024 als “ingrijpend” werden gekwalificeerd, legden zij WBE echter geen onevenredige of onredelijke belasting op”*. (eigen vertaling)

---

⁵⁰ [Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Doornik, 25... | Unia](#)

⁵¹ [Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Charleroi, 7... | Unia](#)

8.3.3.8 Rechtbank van eerste aanleg Brussel (Franstalig), 27 januari 2025⁵²

Een vrouw, die zich in een rolstoel verplaatst of zich over korte afstanden met krukken voortbeweegt, wil een traplift laten installeren in het gebouw waar zij woont. De mede-eigenaars weigeren daar echter mee in te stemmen. De rechtbank van eerste aanleg heeft, in navolging van de vrederechter, geoordeeld dat er geen schending was van de antidiscriminatiewet en dat de eigenaars het recht hadden om de installatie van de traplift te weigeren.

---

⁵² [Rechtbank van eerste aanleg Brussel \(Franstalig\), 27 januari... | Unia](#)